Organisering av opplæringstilbud for elever med behov for en skole som er særskilt tilrettelagt på grunn av sterkt nedsatt funksjonsevne

Beskrivelse av arbeidsgruppens arbeid juni 2025-august 2026

Innledning

Før fylkessammenslåingen til ett Agder i 01.01.2020 hadde Aust-Agder og Vest-Agder ulik praksis og ulike tilbud til søkere med sterkt nedsatt funksjonsevne og behov for en skole som er særskilt tilrettelagt, i henhold til datidens forskrift til opplæringsloven § 6-17. I 2019 jobbet en arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra begge fylkene med dette, noe som munnet ut i en modell for grunnkompetanseløp samt en ny forståelse av videregående opplæring organisert som hverdagslivstrening. Implementering av dette ute på skolene skjedde fra 01.01.2020.

Ny opplæringslov med tilhørende forskrift trådte i kraft 01.08.2024. Dette ga behov for en ny gjennomgang av praksis og rutiner for innsøking, inntak og tilbud. Mye er likt for denne søkergruppen, men noe er også endret. Søkergruppen fra grunnskolen etter denne paragrafen har vært økende de siste tre årene. I tillegg gir fullføringsreformen større anledning til å fortsette i videregående opplæring utover tre år, noe flere nå benytter seg av. Dette gir en kraftig økning i antall elever i tilbudet.

Modellen med grunnkompetanse-løp i det ordinære, som ble igangsatt i 2020, har ikke fungert etter hensikten. Det har vist seg å være vanskelig for elever i målgruppa å integrere seg i ordinære klasser. De har ofte behov for en annen sosial integrering og tettere oppfølging. Dette har fra 2020 ført til en økende innsøking på § 4-22 med begrunnelse i at de trenger tettere oppfølging enn vi kan tilby innenfor det ordinære opplæringstilbudet, selv med vedtak om ITO.

Det ble i juni 2025 nedsatt en bredt sammensatt arbeidsgruppe med representanter fra avdeling for inntak og dimensjonering, avdeling for opplæring i skole, avdeling for opplæring i bedrift, avdeling for pedagogisk psykologisk tjeneste, avdeling for jus og forvaltning, avdeling for økonomi, samt avdelingsledere for tilrettelagt avdelinger ved tre av de store videregående skolene i Agder. Gruppen har vært ledet av assisterende direktør for opplæring, Oddvar Haaland. Arbeidsgruppa utarbeidet et kunnskapsgrunnlag før ansatte-representanter og hovedvernombud ble involvert i april 2026.

Arbeidsgruppa har jobbet med rutiner for melding av elever med sterkt nedsatt funksjonsevne og behov for en skole som er særskilt tilrettelagt (forskrift til opplæringsloven § 4-22), definering av målgruppe, rutiner for inntak med fortrinn, samt de økonomiske rammene for opplæringen. Det har vært foretatt et skolebesøk til en videregående skole i Møre og Romsdal og vært avholdt et Teams-møte med inntaksavdelingen i Rogaland fylkeskommune for å lære om deres rutiner og praksis.

Temaet har også vært diskutert i nasjonalt forum for inntaksavdelingene, hvor alle fylkeskommuner er representert.

Arbeidsgruppen har utarbeidet en modell for å beskrive målgruppe, rutiner for innsøking og inntak, rammer for opplæringen, samt økonomi- og budsjettmodell.

Betegnelse på organiseringen

Organiseringen av tilbudet for søkere med sterkt nedsatt funksjonsevne kalles i dag «Hverdagslivstrening» og oppfattes ofte av søkere og foresatte som et eget programområde i tilbudsstrukturen. I henhold til nasjonale føringer søkes det fra grunnskolen til Vg1 til tre ulike programområder, hvor rettigheten i henhold til opplæringsloven § 5-1 er å få inntak til ett av tre. For søkere etter § 4-22 blir søknaden kodet om til *programområde-HTH* før tilbudet sendes ut til søker. Det er satt av egne plasser for elever på HTH-koden i tilbudsstrukturen. Elevene tilhører dermed et ordinært programområde, men med «Hverdagslivstrening»-kode, HTH. «Hverdagslivstrening» er en organisering av opplæringstilbudet, ikke et eget programområde. Tilbudet er organisert i egne avdelinger ved 11 av de 18 videregående skolene i Agder. Det foreligger planer om utvidelse av tilbudet ved ytterligere 2 skoler i Kristiansands-regionen. Ansatte som jobber i disse avdelingene, har gjentatte ganger kommentert at de driver med «opplæring» og ikke «trening», som betegnelsen «Hverdagslivstrening» tilsier. Dette er bakgrunnen for ønske om en ny betegnelse på tilbudet.

Arbeidsgruppa foreslår å kalle avdelingene for «Spesialpedagogiske kompetanseavdelinger». Dette kjenner søkere igjen fra grunnskolen, hvor flere skoler har kompetanseavdelinger for tilbud til elever med sterkt nedsatt funksjonsevne. Begrepet «Spesialundervisning» er tatt ut av lovverket og erstattet med «Individuelt tilrettelagt opplæring» (ITO). Begrepet «Spesialpedagogikk» eksisterer fortsatt og det finnes både bachelor- og master-program i Spesialpedagogikk ved universitetene. Søkere etter § 4-22 vil dermed bli tatt inn til et av tre ønskede programområder til Vg1 og ha tilhørighet til en basisgruppe i en spesialpedagogisk kompetanseavdeling.

For elever som er tatt inn med rett til en særskilt tilrettelagt skole vil eleven som regel ha målsetting om kompetanse på lavere nivå og avvik fra nasjonale læreplaner i alle fag. Dette vurderes av PPT i sakkyndig vurdering. Disse elevene har i varierende grad behov for bistand inn i voksenlivet knyttet til selvstendighetstrening og arbeid. Arbeidsplassen kan være tilrettelagt i ordinær bedrift (i samarbeid med NAV) eller vekstbedrift. Noen elever vil ha behov for dagtilbud i regi av hjemkommune. Skoleuka, innhold og organisering er i stor grad skreddersydd.

Hverdagslivstrening eller opplæring i ferdigheter man trenger i dagliglivet er en del av dette. Avdelingene jobber praksisnært, og har som mål å gjøre elevene best mulig rustet til å stå på egne ben når de er ferdig med videregående skole. Grunnleggende ferdigheter i bl.a. lesing og regning er en del av opplæringen.

Målgruppe

Målgruppa for tilbudet er elever med sterkt nedsatt funksjonsevne og behov for opplæring på en skole som er særskilt tilrettelagt. Dette er en mangfoldig gruppe av elever med ulike egenskaper og varierende funksjonsnivå. Agder fylkeskommune ønsker å gi dem et godt tilbud i videregående opplæring som kan legge grunnlaget for gode og meningsfylte liv.

Disse elevene har behov for en helhetlig spesialpedagogisk opplæring iht sakkyndig vurdering fra PPT og enkeltvedtak om ITO. Elevene har som hovedregel behov for ITO med avvik fra nasjonale læreplaner i alle fag. Elevene må til Vg1 søke tre ulike programområder, men i de fleste tilfeller vil programområde være underordnet behovet for ivaretakelse i en kompetanseavdeling.

Elevene som får sin opplæring i en spesialpedagogisk kompetanseavdeling, går mot en planlagt sluttkompetanse på lavere nivå og går ut med et kompetansebevis uten karakterer. Etter endt videregående opplæring vil elevene ha som mål å delta i et varig tilrettelagt arbeid i ordinær bedrift (VTO), varig tilrettelagt arbeid i vekstbedrift (VTA) eller et kommunalt tilbud i aktivitetshus/dagsenter.

Ved inntak vil søkerne kategoriseres i to hovedgrupper. Den ene kategorien er søkere med stort behov for ivaretakelse, store medisinske behov og med mål om tilbud i aktivitetshus/dagsenter. Opplæringen vil i hovedsak bestå av kompetansemål fra overordnet del av læreplanen og i stor grad omhandle livsmestring. Den andre kategorien er søkere med større behov for ivaretakelse enn det kan tilbys innenfor det ordinære opplæringstilbudet, men som har mål om et tilrettelagt arbeid etter endt videregående opplæring. Opplæringen kan yrkesrettes med deler av kompetansemål fra læreplanen for programområdet eleven tilhører, i tillegg til mål fra overordnet del.

Elever i den første kategorien vil ha behov for større voksentetthet og mindre elevgrupper enn elever i den andre kategorien. Skolene organiserer basisgrupper ut fra elevenes behov og sakkyndige vurderinger fra PPT.

Samarbeid med kommuner

Ny opplæringslov gir fylkeskommunen lovpålagt plikt til å sørge for gode overganger fra grunnskole til videregående opplæring. Det er behov for enda tettere samarbeid med kommunene på Agder. Det er påbegynt et arbeid mot de to største kommunene, Kristiansand og Arendal, om å inngå forpliktende avtaler om samarbeid i henhold til et årshjul begge parter har blitt enige om. I årshjulet er det lagt inn faste møtepunkter gjennom året for å samarbeide om overgangen fra grunnskole til videregående opplæring for elever med sterkt nedsatt funksjonsevne. Vår plan er at de skal fungere som en mal for alle kommuner på Agder på sikt. Det er også opprettet kontakt med KS for å styrke samarbeidet med kommunene.

Mange elever som får sin videregående opplæring i en spesialpedagogisk kompetanseavdeling, har store behov for helsehjelp gjennom dagen. Ny

opplæringslov splitter den gamle § 5-1, rett til spesialundervisning, i tre deler. § 11-4 omhandler rett til personlig assistanse for å kunne motta opplæring, § 11-5 omhandler rett til tekniske hjelpemidler og § 11-6 omhandler rett til individuelt tilrettelagt opplæring. Udir oppdaterte den 14. november 2025 sin «Veileder om tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging». Her presiseres forskjellen på personlig assistanse etter opplæringsloven § 11-4 og helsehjelp etter Helse- og omsorgstjenesteloven. Fylkeskommunen har ansvar for å gi elever personlig assistanse for å settes i stand til å kunne motta opplæring. Kommunen har ansvar for å gi sine borgere helsehjelp etter Helse- og omsorgstjenesteloven, også i skoletiden. Fylkeskommunen har ikke hjemmel for å kunne gi elevene det som defineres som helsehjelp. Kommunen og fylkeskommunen må i hvert enkelt tilfelle samarbeide for å finne grensegangen mellom personlig assistanse og helsehjelp for å kunne gi elever med sterkt nedsatt funksjonsevne et godt og forsvarlig tilbud.

Utdanningsavdelingen har i flere år innhentet tall fra kommunene for framskriving av elevtall. Dette arbeidet har blitt gitt større fokus de siste to årene og tallene har vist seg å bli mer presise som følge av dette. Arbeidet vil fortsette å ha fokus fremover for å kunne dimensjonere tilbudet så godt som mulig i årene fremover.

Overgangen tilbake til kommunene etter endt videregående opplæring er også et viktig punkt hvor samarbeidet trenger å bli bedre. Videregående opplæring er en forberedelse til et meningsfullt voksenliv. Det var, slik vi har oppfattet det, aldri lovgivers hensikt å gjøre videregående opplæring til et sted ungdommer skal oppholde seg i årevis. Ved å samarbeide med kommunene gjennom hele ungdommens opplæring og målrette opplæringen mot det de skal over i etterpå, vil lovens hensikt bli oppfylt og ungdommen få den opplæringen de har krav på.

Innsøking og inntak

Innsøking og inntak av søkere med sterkt nedsatt funksjonsevne er ikke vesentlig endret. I henhold til § 4-22 skal kommunen innen 1. oktober melde ifra til fylkeskommunen om søkere med sterkt nedsatt funksjonsevne kommende skoleår. Avdeling for inntak samarbeider med kommunene om å avklare søkernes kapasitet for opplæring, behov for helsehjelp og andre store tilretteleggingsbehov. Søkerne søker innen 1. februar i Vigo-portalen om inntak med fortrinn etter § 4-22 til ett av tre programområder på Vg1. De blir oppfordret til å søke til skoler som har spesialpedagogisk kompetanseavdeling. Søknadene saksbehandles og vedtak om inntak sendes ut i starten av mars.

Avdeling for inntak og dimensjonering vil i saksbehandling av søknadene samarbeide enda tettere med kommunene enn tidligere i henhold til beskrevet plan for samhandling.

Fra mars og utover våren kaller de videregående skolene, sammen med Agder PPT, søkerne med foresatte og avgiverskole inn til overføringsmøter. Agder PPT gjør sine sakkyndige vurderinger og skolen fatter enkeltvedtak om ITO på bakgrunn av disse.

Sakkyndig vurdering og enkeltvedtak om ITO skal være klart til skolestart i august. Skolene organiserer elevene i basisgrupper i henhold til sakkyndig vurdering og elevenes behov.

Rammer for opplæring i spesialpedagogisk kompetanseavdeling

Hovedrammen for videregående opplæring er for studieforberedende utdanningsprogram 3 år i skole og for yrkesfaglige utdanningsprogram 2 år i skole og 2 år opplæring i bedrift. I utgangspunktet gjelder dette også for elever som får sin opplæring i en spesialpedagogisk kompetanseavdeling.

I henhold til fullføringsreformen har alle rett til videregående opplæring frem til fullført studie- eller yrkeskompetanse. Det er ikke lenger satt en ramme for hvor mange år opplæringsretten varer. Alle har ungdomsrett til de 24 år og voksenrett etter fylte 25 år. Det er i ny opplæringslov ikke spesifisert hvordan dette slår ut for elever som ikke har forutsetning for å kunne nå studie- eller yrkeskompetanse. I henhold til tidligere opplæringslov kunne elever søke om «utvidet tid» i videregående opplæring med inntil 2 år ekstra. I praksis er disse nå gitt en livslang opplæringsrett. Elevene har nå rett til opplæring i en spesialpedagogisk kompetanseavdeling fra de er 16 til de er 24 år og deretter rett til videregående opplæring for voksne til de har nådd studie- eller yrkeskompetanse. Dersom mange velger å benytte seg av denne retten vil det gi store økonomiske utslag for samtlige fylkeskommuner.

For elever som får sin opplæring i en spesialpedagogisk kompetanseavdeling, vil vi foreslå følgende hovedrammen for varighet av opplæringen:

- Hovedramme 3 år i skole - mål om aktivitetshus e.l. i kommunal regi etter endt videregående opplæring
- Hovedramme 3 år i skole – mål om tilrettelagt arbeid etter endt videregående opplæring
- Hovedramme 2 år i skole + 2 år lærekandidat i bedrift – mål om tilrettelagt arbeid etter endt videregående opplæring

Elever kan, dersom de ønsker det i henhold til Udir, søke med ungdomsrett om opplæring utover dette frem til det året de fyller 24 år.

Elever fra en spesialpedagogisk kompetanseavdeling kan ha arbeidsevne som tilsier at mål om varig tilknytning til arbeidslivet etter videregående skole er realistisk. For denne gruppen kan lærekandidatordningen være en god vei inn i arbeidslivet.

Hovedmodellen er 2 år skole og 2 år i bedrift. Imidlertid kan det også være en mulighet med 1 år skole og 3 år i bedrift eller 3 år i skole og 1 år i bedrift. Skolene må avklare dette gjennom opplæring i yrkesfagene og relevant praksisutprøving. Samarbeid med arbeids- inkluderingsbedrifter og vekstbedrifter gjennom skoleåret, er avgjørende. Noen spesialiserte opplæringskontor tilbyr samarbeid om slik praksis.

Elever med stor grad av tilrettelegging ved bruk av assistent i skolehverdagen og eller skyssordning må påberegne at dette ikke følger med når kontrakt om opplæring i bedrift skrives. I arbeidslivet vurderes funksjonsassistanse av NAV etter søknad. Elever som går videre til opplæring i bedrift har ikke rett på spesialskyss. Flere elever kan også ha behov for bistand til personlige gjøremål som toalett, måltider mm. Dette må avklares i forkant av inngåelse kontrakt, og regnes ikke som støtte i opplæringssituasjonen. Det gis tilskudd til opplæring bedrift etter type kontrakt. For kandidater der det er behov for å frigjøre ressurser til tettere oppfølging i opplæringen kan det søkes på særskiltmidler inntil 10000 Kr mnd. Det gis da i tillegg til basistilskuddet.

En opplæringskontrakt betinger en arbeidsavtale med en lærebedrift. Arbeidsavtalen og opplæringskontrakten har lik lengde. Gjennom en opplæringskontrakt skal lærekandidaten ha lønn og lærebedriften får tilskudd fra Fylkeskommunen for å gi opplæring. Som lærekandidat og arbeidstaker må vedkommende følge arbeidslivets regler, men skal ha faglig leder/instruktør som følger opp den tilpassede læreplanen (TLKP).

Opplæringen avsluttes med en kompetanseprøve gjennomført i den bedriften lærekandidaten har vært ansatt, og på bakgrunn av hva lærekandidaten har tilegnet seg av kompetanse i faget.

Gjennom læretiden vil veien videre vurderes sammen med den enkelte kandidat. Arbeid med støtte i ordinær bedrift, varig tilrettelagt arbeid i vekstbedrift eller annet skjer gjerne i samarbeid med NAV.

Økonomi- og budsjettfordelingsmodell

Arbeidsgruppen har jobbet med ressurstildeling over lang tid i prosjektet. Dagens tildelingsmodell med ITO-grupperessurs kjenner vi godt. Andre fylkeskommuner bruker stykk pris pr. elev. Dette betyr at hver elev får en tildeling som til sammen gir skolen en pott for å drive skolen. Det betyr at midlene er styrt gjennom elevene og følger eleven. Slutter eleven eller flytter eleven til en annen skole følger pengen med eleven. Arbeidsgruppen mener at dette er sårbart for skolen økonomi, da grupper som er planlagt kan miste finansiering gjennom året.

Arbeidsgruppen har dermed konkludert med at dagens ITO-grupperessurs gir mere forutsigbarhet og sikrer et stabilt og godt tilbud til alle elever.

- Tilbudsstruktur utarbeides av avdeling for inntak og dimensjonering basert på innsøking fra 1. november og fremover.
- Antall elever pr. gruppe varierer etter type elev
- Ressurstildeling pr. skole
    - Faktor på 2,65 undervisningsstillinger pr. gruppe

- Normalt finansiere dette minst en 1 pedagog og flere fagarbeidere

- Tilleggsressurs på 0,25 undervisningsstilling
  - Finansiere en ekstra fagarbeider (helse, skjerming mv.)

Eksempel: Fordeling for 2026- 27 pr mai 2026

Skole	Sum elever	Elever/ tildeling	Sum tildeling	*Grupper*	*Tillegg*
Byremo	1	4,0	0,25	-	*0,25*
Eilert Sundt	24	4,6	5,25	*5,00*	*0,25*
Flekkefjord	13	4,3	3,00	*3,00*	-
KKG	36	4,8	7,50	*7,00*	*0,50*
Kvadraturen	33	4,1	8,00	*7,00*	*1,00*
Lillesand	15	4,3	3,50	*3,00*	*0,50*
Mandal	23	4,6	5,00	*5,00*	-
Sam Eyde	62	4,4	14,00	*13,00*	*1,00*
Setesdal	6	4,0	1,50	*1,00*	*0,50*
Sirdal	1	4,0	0,25	-	*0,25*
Søgne	31	3,9	8,00	*7,00*	*1,00*
Tangen	5	2,9	1,75	*1,00*	*0,75*
Østre Agder	17	3,8	4,50	*4,00*	*0,50*
Vennesla	23	5,8	4,00	*4,00*	-
Vågsbygd	2	4,0	0,50	-	*0,50*
Total:	**292**	**4,4**	**67,00**	***60,00***	***7,00***

- Totalt 292 elever fordelt på 67 grupperessurser
- Gjennomsnitt elever pr. gruppe på 4,4 elever,
  - Minimum 2,9 elever og maksimum 5,8 elever pr. gruppe

Ulike alternativer som er diskutert

Enkelte fylkeskommuner i landet bruker fortsatt begrepene «Arbeidslivstrening» og «Hverdagslivstrening» og koder i inntaket tilbudet til disse to ulike organiseringene. Dette har i arbeidsgruppa blitt diskutert som en mulighet, men har blitt forkastet da det oppleves som et «skritt tilbake» til organiseringen fra gamle Vest-Agder. Det henger også sammen med Agders ønske om å forkaste begrepet «Hverdagslivstrening».

Noen fylkeskommuner gir inntak til søkere med fortrinn etter § 4-22 til ordinære programområdekoder. Deretter gjør PPT sine sakkyndige vurderinger av elevenes fungering og behov for tilrettelegging. Skolene organiserer på bakgrunn av dette sine elever i hensiktsmessige klasser og grupper, både i særskilt tilrettelagte grupper og ordinære klasser. Skolene koder selv om elevene etter skolestart til HTH-koder i Vigo. Denne praksisen har vært diskutert og vurdert i arbeidsgruppa. Vi har fått innspill fra skolene i Agder om at dette gir en svært uforutsigbar situasjon for dem med tanke på varierende elevtall. Skolene ønsker at det i inntaket blir avklart hvilke søkere som skal tas inn til de spesialpedagogiske kompetanseavdelingene og hvilke som tas inn til ordinære klasser. Det vil også bli mer komplisert å håndtere en klasseordning som ikke skiller på antall ordinære plasser og antall plasser i kompetanseavdelingen.

Agder ønsker likevel å definere to hovedkategorier av elever i de spesialpedagogiske kompetanseavdelingene. Det vil være et skille i behov både for voksentetthet og innhold i opplæringen mellom de to kategoriene, som beskrevet under punktet «målgruppe».